

Velike zavezniške zmage na vseh glavnih frontah

Japonci na Saipanu likvidirani; zavezniški okupirali Caen in La Haye v Franciji; Rusi prodrlji v Vilno. Moskva poroča, da rdeče armade prodirajo naprej na 500 milj dolgi fronti. Berlin priznal umik nemških čet do reke Bug. Ameriške kolone razbijajo nemške obrambne linije v Normandiji. Mesta in industrijska središča v centralni Nemčiji bombardirana iz zraka. Nacijska vojaška sila v Italiji ojačena. Ogromni ameriški bombniki ponovno napadli Jawato, središče japonske jeklarne industrije

PEARL HARBOR, 9. julija.—Admiral Chester W. Nimitz je naznanil popoln poraz Japoncev na otoku Saipanu, ki se sedaj nahaja v popolni posesti ameriških oboroženih sil. V toku je le še likvidacija manjših izoliranih japonskih posadk v gorovju. Saipan je padel v roke Američanom po 25 dneh arditih bojov, v katerih so bile velike izgube na obeh straneh.

CHERBOURG, 10. julija.—Caen, važna nemška trdnjava v Normandiji, za katero so se vrtili hudi boji ves čas od prvih dni invazije, je po veliki ofenzivi padla v roke angleškim in kanadskim četam. Na ameriškem sektorju 120 milj dolge fronte pa so ameriške čete pregnale Nemce iz mesta La Haye, ki je važno cestno in prometno križišče.

MOSKVA, 10. julija.—Pet močnih ruskih armad prodira naglo na vseh 500 milj dolgi baltičko-poljski fronti. Ena izmed ruskih armad je oddaljena samo še okrog 90 milj od Vahodne Prusije. Za Vilno, važno mesto Litve, so v toku hudi boji. Ruske tankovne in konjeniške sile so prodrlje v osrčje mesta in njegov padec se pričakuje vsak čas.

London, 8. jul.—Ruske kolone so se približale Vilni, starodavnemu poljskemu mestu, manj ko sto milj od meje Vzhodne Prusije, poroča Moskva. Vilna je zdaj tarča topniškega bombardiranja in iz zraka. Poročilo dostavlja, da rdeče armade prodirajo naprej na 350 milj dolgi fronti.

Na južni strani Vilne so se Rusi približali Baranovicu, železniškemu križišču, na ozemlju Pripetkega močvirja pa so okupirali Stolin, distriktno središče, 38 milj severno od Pinska. Rusi so razširili vojne operacije na ozemlje pri Tarnopolu in Lucku. Tarnopol leži 75 milj vzhodno od Ljova, Luck pa 35 milj južnovzhodno od Kowela, kjer se odpira pot proti Varšavi.

Radio Berlin je priznal umik nemških čet do reke Bug, ruske meje, katero so Hitlerjeve armade prekoračile 1. 1941. Obrambna linija ob tej reki štiti dostope do Varšave.

Likvidacija ostankov nemških divizij v sektorjih pri Minsku, glavnem mestu Bele Rusije, se nadaljuje. Sovjetski komunikacije, objavljen danes zjutraj, pravi, da so Rusi ubili 4000 in ujeli 3000 sovražnikov v bitkah na vzhodni strani Minska.

Nemške linije na 300 milj dolgi fronti od Dvinska do Brest-Litovska se rušijo pod udarci ruskih armad. Sovjetski letalci so sinoči bombardirali Dvinsk in Brest-Litovsk.

Cherbourg, Francija, 8. jul.—Šest kolon ameriške armade razbija nemške obrambne linije v Normandiji. Ljute bitke dvajajo na ozemlju od reke Vire do

De Gaulle počaščen v Washingtonu

Važni razgovori s predsednikom Rooseveltom

Washington, D. C., 8. jul. General Charles de Gaulle, predsednik francoskega narodnega odbora, ki je uverjen, da ga je usoda izbrala za voditelja gibanja za osvoboditev svoje domovine, je došel v Washington, kjer je bil pozdravljen in sprejet z vsemi častmi. V ameriško prestolnico je prišel iz Alžira, kjer je sedež njegovega odbora, z namenom izboljšanja odnošajev z Ameriko.

Sedemnajst topovskih strelcev ga je pozdravilo, ko je stopil z letala na letališče. Z njim so prišli general Emile Bethouart, šef francoskega generalnega štaba.

Na letališču sta De Gaulle pozdravila general George C. Marshall, šef ameriškega generalnega štaba; admiral Ernest King, vrhovni poveljnik ameriške vojne mornarice; in drugi visoki vojaški častniki. Vojaška godba je igrala ameriško in francosko narodno himno. De Gaulle je v kratkem govoru pohvalil hrabre ameriške vojake, ki se bore proti Nemcem v Franciji, in izrazil upanje, da bo njegova domovina kmalu osvobodjena.

Po sprejemnih ceremonijah se je De Gaulle odpeljal v Belo hišo, kjer sta ga pozdravila predsednik Roosevelt in državni tajnik Cordell Hull. General bo, dokler se bo mudil v Washingtonu, stanoval v hiši Blair, uradni rezidenčni odlični tujih gostov.

Pričakuje se, da bodo razgovori med De Gaullem, Rooseveltom, Hullom in drugimi visokimi uradniki trajali več dni. Nanašali se bodo med drugim na dogovor, ki je bil nedavno sklenjen v Londonu med predstavniki francoskega odbora in britske vlade glede priznanja tega odbora kot vlade francoske republike. To je bil drugi sestanek med Rooseveltom in De Gaullem. Prvič sta se sestala na konferenci v Casablanci v januarju preteklega leta. Odnosaj med njima niso bili nikdar pristrani. Očitno je, da je glavni namen De Gaullova obiska sklenitev prijateljstva z Rooseveltom.

Grški levičarji proti sodelovanju z vlado

Kairo, Egipt, 8. jul.—Pogajanja med voditelji grških levičarskih grup in člani ubožne vlade, katere predsednik je George Papandreu, glede kooperacije so se izjalovila. Uradno naznanilo pravi, da so komunisti, ki kontrolirajo osvobodilno fronto, stavili zahteve, katerih vlada ni mogla sprejeti. Osvobodilna fronta je proti povratku kralja Jurija, ki ima oporo pri Veliki Britaniji, v Grčijo.

Nacijsko sodišče obsodilo tri Čeh v smrt

Bern, Švica, 8. jul.—Nacijsko sodišče v Brnu je obsodilo tri Čeh v smrt. Ti so bili František Pelan, Michal Kratochvil in František Durdá. Obtoženi so bili, da so sovražnim padalcem nudili zavetje in jim pomagali, namesto da bi jih prijavili nemškim vojaškim avtoritetam. Vsi so bili po obsodbi postavljeni ob zid in ustreljeni.

NEMŠKI GENERAL NA ZAPADNI FRONTI Odstavljen

Trénje med člani generalnega štaba razkrito
GOERING V SEVERNI ITALIJI

London, 8. jul.—Radio Berlin je naznanil, da je bil feldmaršal Gerd von Rundstedt odstavljen kot poveljnik nemške oborožene sile v zapadni Evropi in da ga je nasledil feldmaršal Guenther von Kluge. Slednji je bil poveljnik nemških armad, ki so udrle v Rusijo 1. 1941 in dopele do Moskve v jeseni istega leta, kjer so bile ustavljene. Kluge je bil tudi poveljnik nemških čet v Kolnu, ki so reokupirale Porrenje 1. 1936.

Nemška časniška agencija DNB poroča, da je Hitler poslal pristrčno pismo Rundstedtu in ga pohvalil za vse, kar je storil za Nemčijo v preteklosti, zaenaj pa ga je zagotovil, da bo dobil novo pozicijo v poveljstvu med člani nemškega generalnega štaba. Odstavitev Rundstedta je zmaga feldmaršala Erwina Rommela.

Časniška agencija je namignila, da je bil Rundstedt odgovoren za polom obrambe v Franciji, ker ni držal Atlantske stene, katero so ameriške in britske čete prebile po invaziji Normandije. "Rundstedt je izvajal odločilni vpliv v pripravah za preprečenje zavezniške invazije na zapadne Evrope," pravi DNB. "Gradnja Atlantske stene se je začela, ko je bil on imenovan za vrhovnega poveljnika nemških sil na zapadu."

Kluge je bil poveljnik nemške armade, ki je 1. 1940 prebila francosko trdnjavoško črto. On je igral tudi važno vlogo v operacijah na ozemlju ob Rokavskem prelivu, ki so rezultirale v izgonu britskih čet z evropskega kontinenta.

Bern, Švica, 8. jul.—List Der Bund je objavil poročilo iz Chiasa, mesta ob italijanski meji, da je državni maršal Herman Wilhelm Goering, vrhovni poveljnik nemške letalske sile, došel v severno Italijo. On je imel važne razgovore s feldmaršalom Albertom Kesselringom, poveljnikom nemške armade v Italiji. Poročilo trdi, da je obiskal tudi Mussolinija.

Nemci aretirali francoskega škofa

London, 8. jul.—Nemška tajna policija je aretirala katoliškega škofa v Clermontu, Francija, ker je objavil članek z ostro obsodbo deportacij francoskih civilistov v Nemčijo. Poročilo o aretaciji škofa je dobil list Exchange Telegraph od svojega dopisnika v Lausanni, Švica.

Hrvatje in Madžari v Holandiji

Stockholm, Švedska, 8. jul.—Hrvaške in ogrske kvizlinške čete so dopele v Holandijo, se glasi sem dospelo poročilo iz zanesljivih virov. Nadomestilo so nacijske čete v trdnjavi pri Clingendaelu v bližini Haaga.

Vojaški vlak skočil iz tira

Knoxville, Tenn., 8. jul.—Najmanj 25 vojakov je bilo ubitih, 250 pa ranjenih, ko je vojaški vlak skočil iz tira in treščil v reko Clear Fork v bližini Jellica, Tenn. Vlak je bil na poti iz Louisville, Ky., v Nashville, Tenn.

Domače vesti

Obiski
Chicago.—Gl. urad SNPJ in uredništvo Prosvete so obiskali Jennie Govednik in Frances Segar iz Joliet, Ill., Joseph Sustarich, Warren, O., Rudolph Stanisha in Frank Stanisha, Cleveland, O.

Iz Clevelanda

Cleveland, O.—Deček Arthur A. Barbish je bil na mestu ubit, ko ga je zadela lokomotiva brzovlaka na progi, po kateri se je z dvema tovarishma vračal domov. Zapuška starše in tri brate, ki so vsi pri vojakih. — Bolnišnice je umrl sinček prvorojenec družine Donald in Rose Carr. Dekliško ime matere je bilo Glavič. — Frank Stupar in njegova žena sta bila obveščena, da je njun sin William v nemškem ujetništvu. Bil je topničar v bombniku. Prej je bilo poročano, da se pogreša od 23. februarja, ko se je nahajal v letelci trdnjavi nad Avstrijo. Pri letalskem zboru je služil od septembra 1942, onstran morja pa je bil poslan v novembu naslednjega leta.

Zapustila bolnišnico

Salem, O.—Mary Krizay, članica društva 476 SNPJ, se je vrnila domov iz bolnišnice, kjer se je morala podvreči težki operaciji, katero pa je srečno prestala.

Milwaukee vesti

Milwaukee, Wis.—Rojak Frank Dragán, izmučen zaradi vročine, se je zgrudil in si zlomil hrbtenico ter umrl. Star je bil 48 let in doma iz Trebelnega pri Krškem, odkoder je prišel v Ameriko 1. 1912. Zapuška ženo in pet sinov, izmed katerih sta dva pri vojakih. — Antonia Kovacič je tako nesrečno padla po stopnicah, ko je šla v temi v klet, da ugasne plin pod kotlom za vodo, da si je zlomila desno roko v dveh krajih in dobila poškodbe tudi po životu. Odpeljali so jo v bolnišnico, kjer so ji dali roko v mavec, sedaj pa se nahaja doma pod zdravniško oskrbo.

Uspešne operacije francoskih gerilcev

Napadi na nemške vojaške posadke

Cherbourg, Francija, 8. jun.—Francoski partizani so osvobodili kraje v šestih provincah južne Francije v uspešnih operacijah proti nemški okupacijski sili, poroča glavni stan zavezniške armade v Normandiji. Partizani razbijajo nemške komunikacijske zveze v ozadju fronte in napadajo vojaške posadke.

Zavezniški hvallijo kooperacijo francoskih sil v notranjosti dežele. Izjavili so, da se večina ljudi v Angliji in Ameriki ne zaveda obsega pomoči, ki jo nudijo francoski partizani zavezniškim četam.

Kraji, katere so partizani osvobodili, so v provincah Gers, Doubs, Ardeche, Aine, Vercors, Drome in L'Isere. Slednja leži v Alpah. Več sto Nemcev je bilo ubitih in ranjenih v bitkah s partizani v zadnjih dveh tednih.

Partizani so iztirili 24 nemških vlakov v provinci Meurthe-Moselle v vzhodni Franciji, uničili petnajst lokomotiv in več sto vagonov, naloženih z municijo. V več krajih so prerezali telefonske in telegrafске žice.

Irun, Španija, 8. jun.—Francoski rodoljubi, ki imajo skoro popolno kontrolo v osmih provincih, so naznanili ustanovitev "četrt francoske republike." Naznanilo je objavil list Petite Gironde, ki izhaja v Bordeauxu. Emil Wickede in Karl Eglseer.

Ogenj v cirkusu zahteval mnogo žrtev

Bolnišnice natrpene z ranjenci

Hartford, Conn., 8. jul.—Ogenj, ki je zajel ogromni šotor cirkusa Ringling Brothers in Barnum & Bailey, je spremenil ta cirkus v pozorišče smrti in groze.

V šotoru se je nahajalo okrog 6000 ljudi, ko je nastal ogenj. Ugotovljeno je, da je zgorelo 152 ljudi, med temi čez sto otrok, več sto drugih pa je bilo ranjenih in opečenih. Sodi se, da bo število žrtev naraslo na dvesto in več.

To je bila največja nesreča v zgodovini cirkusov. Po desetih minutah, ko so opazili mali plamen, je bil ves šotor v ognju. Goreča streha šotora in stebri so se zrušili na glave moških, žensk in otrok, ki so se nekaj minut prej še smejali klovnom.

Trupla nekaterih žrtev so bila tako ožgana, da niso mogli ugotoviti njih identitete. Mnogo vojakov, ki so bili med gledalci, je bilo ranjenih. Vse bolnišnice v Hartfordu so natrpene z ranjenci.

Vzrok katastrofe še ni ugotovljen. Nekateri trdijo, da je ogenj zanetil goreča cigareta, katero je nekdo vrgel na gorljivo snov, dočim drugi pravijo, da je bil ogenj podtaknjen. Župan William H. Martonsen je odredil preiskavo.

Kaišek napovedal osvoboditev Kitajske

Amerika zagotovi večjo pomoč deželi

Čungking, Kitajska, 8. jul.—General Kaišek je ob sedmi obletnici vojne z Japonci napovedal, da bo Kitajska kmalu osvobodjena. Japonci so nazvali to vojno za "kitajski incident."

Kaišek je v svojem govoru naglasil, da Kitajska ne podcenjuje resnosti položaja, a je kljub temu uverjena, da je poraz japonske sile neizbežen. On je tudi napovedal protiofenzive proti tej sili na Kitajskem.

Sedma obletnica vojne je prišla v času ljutih bitk med Kitajci in Japonci v provinci Kwangtung in na ozemlju ob progi železnice Canton - Hankow - Peiping. Japonci kontrolirajo večji del proge te železnice. General Ho Jingčien, kitajski vojni minister, je dejal, da so Japonci utrpeli večje izgube nego Kitajci v bitkah v zadnjih mesecih. Japonske izgube znašajo 165,471 ubitih, ranjenih in ujetih, kitajske pa 120,736.

Washington, D. C., 8. jul.—Državni tajnik Cordell Hull je zagotovil Kitajski ob sedmi obletnici vojne z Japonci večjo pomoč. Predsednik Roosevelt je naslovil poslanico generalu Kaišku z deklaracijo, "da ameriško ljudstvo obdružuje borbeni duh kitajskega ljudstva in junaštvo vojakov, ki so ga demonstirali v bitkah z močnim sovražnikom."

London, 8. jul.—Premier Churchill je v poslanici generalu Kaišku dejal: "Ko bomo izvojevali zmago na zapadu, kar je gotovo, bo vsa naša sila vržena v boj proti Japoncem. Prepričan sem, da se bo japonska vojna mašina zrušila pod udarci naše sile."

Dva nadaljnja nemška generala ubita

London, 8. jul.—Radio Berlin poroča, da sta bila dva nadaljnja nemška generala ubita isti dan, ko je general Eduard Dietl, poveljnik nemške sile na Finskem, izgubil življenje v letalski nesreči. Ubita sta bila generala Emil Wickede in Karl Eglseer.

DR. ŠUBAŠIČ FORMIRAL KOALICIJSKO VLADO

Dva reprezentanta maršala Tita v kabinetu

PARTIZANI ZASEDLI NEMSKO BAZO

London, 8. jul.—Kralj Peter je naznanil, da je dr. Ivan Šubašič formiral koalicijsko vlado, v kateri sta dva reprezentanta maršala Tita, poveljnika jugoslovanske osvobodilne armade. Sporazum, da prideta Titova reprezentanta v vlado, je bil dosežen na konferencah med premierjem Šubašičem in maršalom. Šubašič ima tudi pozicijo zunanjega in vojnega ministra v kabinetu.

Reprezentanta maršala Tita v vladi sta Sreten Vukosavljevič, bivši poljedelski podminister in profesor na beogradski univerzi, in dr. Drago Marušić, Slovenec in bivši ban Dravske banovine. Vukosavljevič je dobil pozicijo ministra za poljedelstvo, rudnikov, gozdov, živil in zalog, Marušić pa pozicijo justičnega in prometnega ministra.

Drugi člani kabineta so dr. Juraj Šutej, Hrvat, ki je postal finančni in trgovinski minister; dr. Ivan Cankar, Slovenec, ki je bil imenovan za prosvetnega ministra, in Sava Kosačević, Srb, ki je postal notranji minister. Dr. Cankar je bil jugoslovanski poslanik v Otavi, Kanada.

Šubašič je po formiranju vlade izjavil, da se bo ta trudila v naporih za ustanovitev in rešitev neodvisne, demokratične in federativne Jugoslavije. Prvič se je zgodilo, da je Petrova ubežna vlada priznala načelo federativne Jugoslavije, načelo, ki ga je proklamiral maršal Tito.

Nova jugoslovanska vlada ima samo šest članov. V tej sta dva Srba, dva Hrvata in dva Slovenca. Formiranje novega kabineta dokazuje, da so bili napori za združitve vseh jugoslovanskih grup uspešni.

Glavni stan maršala Tita je sinoči naznanil, da so partizani okupirali Trilj, nemško vojaško bazo, šest milj južnovzhodno od Senja in 15 milj severovzhodno od Splita, pristanišnega mesta ob Jadranskem morju, kakor tudi Cezmo, 35 milj vzhodno od Zagreba, glavnega hrvaškega mesta.

Rumunska notranja fronta se krha

Strah pred bodočnostjo narašča

Washington, D. C., 8. jul.—Radio Moskva poroča o nespokoju v Rumuniji. Ta se očituje v tisku. List Curentul je objavil članek, v katerem je rečeno, "da katastrofa na fronti je manjši udarec nego katastrofa v ozadju. Iz tega razloga mora biti glavna pozornost osredotočena na notranjo fronto in v zatiranje nevarnega defetizma. To je bolezen, ki se pojavlja v raznih oblikah."

Članek trdi, da mnogi odgovorni častniki in uradniki razkrivajo državne tajnosti, dočim ljudstvo slika položaj na frontah v najtemnejših barvah. Volja, razpoloženje in odločnost za obrambo padajo. Članek priporoča drastične korake v kampanji za uničenje notranjega sovražnika.

Nacijem naklonjen list Tim-pul je nedavno apeliral na rumunsko ljudstvo, naj ima fanatično zaupanje v vlado, zaenaj pa je priznal, da bojažen pred bodočnostjo narašča med ljudstvom.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (raven Chicago) in Kanado \$8.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolice Cook Co., \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inosestvo \$9.00. Subscriptions rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelj le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vs. kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (July 31, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Vojna prinaša samomor človeštvu

Za bodočnost človeštva je največja značilnost vsake vojne v tem, da porodi nove moralne in tudi koristne iznajdbe. Posebno je to resnica v moderni vojni, v kateri je vprežena vsa teoretična in aplikativna znanost. V večjem obsegu je to prvič v zgodovini demonstrirala zadnja svetovna vojna, ki je porodila bojno letalo, tank, podmornico in nešteto drugih orožja ter izpopolnila strojno produkcijo do tedaj neznanih višin.

Se v veliko večji meri kot pred 25 leti je vsa znanost vprežena v sednji totalni svetovni vojni, ki je po iznajdbah, barbarstvu in uničevanju daleč prekosila in popolnoma zasenčila vse rekorde zadnje vojne. V sednji vojni je vsa znanost v vseh glavnih industrijskih državah vprežena do čim višje popolnosti. Povsod—v Ameriki, Angliji, Nemčiji, Rusiji in na Japonskem so stalno na delu, dan in noč, leto za letom, najboljši znanstveniki, ki si belijo glave in eksperimentirajo, da čim bolj izboljšajo staro orožje, kakor tudi produkcijske stroje in metode za izdelavo orožja; še veliko bolj pa si belijo glave na novih iznajdbah.

Yes, ves znanstveni svet si po vseh industrijskih državah bell glavo, kako bi iznašli čim učinkovitejšo morilno orožje. Vse se dela v veliki tajnosti in vsaka velesila na obeh straneh prihaja na dan z novim tajnim orožjem. In na obeh straneh tega konflikta so že iznašli čudovite stvari, ki služijo vzhviženemu cilju: čim učinkovitejši eksterminaciji človeka, o katerem pravijo teologi, da je stvarstvo božje ...

Nekdo je rekel, da se moderna vojna prične s "starim" orožjem, konča se pa s popolnoma novim. To še posebno drži v tej vojni. Hitler je pričel to vojno s popolnoma novo, do viška modernizirano armado. Zato je tudi v par letih podjarmil vso Evropo s svojim "blitzkriegom" in po vrhu še polovico evropske Rusije. Po par letih pa se je končal njegov "blitzkrieg," ko so proti njemu nastopile še bolj modernizirane zavezniške armade. Danes so armade vseh glavnih vojskujočih se sil v pretežni večini oborožene s popolnoma novim orožjem. Vse mehanizirane.

Zadnje tedne je svet izvedel o par novih morilnih iznajdbah, ki obetajo pravo revolucijo v vojskovanju, ali bolje v—eksterminaciji človeštva. Ena teh iznajdb je nemška "leteča bomba" ali raketa bomba, druga pa novi kolosalni ameriški bombnik tipa B-29—"super fortress" ali letelca nadtrdnjava.

Obe te iznajdbi sta tako kolosalni in take potencialne sile, da danes ne more reči nobena država, da je varna pred napadom v primeru sovražnosti, neglede kaj se njene meje. Obe iznajdbi imata potencialne zmognosti zračne medkontinentalne vojne, v pravem pomenu besede medkontinentalne eksterminacije prebivalstva, sploh vsega živega bitja.

Ko so Nemci pričeli spuščati iz Francije raketne bombe na Anglijo, smo čitali dnevne vesti od londonskih poročevalcev, da so "veliki fiasko" in sliče pomirjevalne in omalovaževalne besede. Toda med vrticami smo čitali velik strah. Čitali smo tudi o velikem vznemirjenju med angleškim prebivalstvom, kar je bil nadaljnji dokaz, da raketne bombe niso noben fiasko. Že s tem, če povzročajo velik strah med prebivalstvom, je dosežen velik del namena.

Drugi dokaz učinkovitosti je bila stroga cenzura, ki je v vseh poročilih skrbno zakrivala kraj, kamor padajo raketne bombe, oziroma raketa letala, natrpna za najmočnejši eksplozivami. Zadnji teden je moral pred parlamentom nastopiti Winston Churchill, da ublaži in pomiri ta strah med angleškim ljudstvom. S tem je bila tudi pretrgana stroga cenzura, da smo izvedeli, kam padajo bombe.

Enak strah pred ameriški letelci nadtrdnjavami je zadnje dni pričel prihajati tudi v Japonskega. Do zdaj je bila Japonska relativno varna pred zračnimi napadi in pred aktualno invazijo, kakor je bila relativno varna tudi Amerika. Toda v Tokiu zdaj vedo, da niso več varni pred ameriško zračno silo, kajti velike letelce nadtrdnjave jih lahko dosežejo z več tisočmilske daljave, razbijejo njih industrijska mesta in se vrnejo na svoje baze tisoč, dva tisoč ali še več milj daleč.

Najbrže še večje potencialne možnosti za razdejanje in vsekržno ubijanje je raketa bomba ali raketno letalo, natrpno za glicerinom. Nemško iznajdba lahko smatramo kot začetno, primitivno stvar, prav tako primitivno kot je bilo Wrightovo letalo v primeri z modernim bombnikom. Nobenega dvoma ni, da jo bodo generalni štabi vseh industrijskih velesil skušali razviti do enake popolnosti kot so od zadnje vojne razvili bojno letalstvo od "mrtvaških letelcih trug" do današnjega super-bombnika tipa B-29.

Kaj vse to pomeni? Nič drugega kot to, da je znanost, vprežena v izpopolnjevanju morilnega stroja toliko napredovala, da že danes lahko rečemo z vso gotovostjo, ako po tej vojni ne pride do splošne razorožitve po vsem svetu, tedaj obstoji vsa možnost, da bo v prihodnji vojni stal velik del človeštva pred popolno eksterminacijo ali uničenjem.

In pred totalnim uničenjem ne bo varna nobena država, noben kontinent. Majhne države si teh pošastnih strojev smrti seveda ne morejo privoščiti, ker prvič nimajo tovarn za njih produkcijo in drugič stanejo ogromne vsote denarja. Privoščiti si jih morejo le največje, najbogatejše industrijske države, toda tudi te le na račun ljudskega blagostanja in naglega izčrpanja svojih naravnih zakladov.

In te države bodo po tej vojni le Amerika, Anglija in Rusija—v daljši bodočnosti lahko tudi Kitajska in Indija. In če bo ena izmed teh držav—ali pa vse tri skupaj—proti svoji in splošni razorožitvi, tedaj bo bodoča vojna še štokrat strašnejša kot je sedanja. V tem času lahko tudi sproste elektronične sile in svet bo postal pravi pekel.

Glasovi iz
naselbinO RAZMERAH
V STARI DOMOVINI

Indianapolis, Ind.—Danes nisem nič prejela Prosvete. Ne vem, ali je kje zaostala ali pa jo je pismonoša pozabil prinesiti. In ker nimam kaj čitati, sem se namenila, da napišem nekaj vrstic za Prosveto.

Naj omenim najprvo, da Prosveto zelo rada čitam, zlasti pa dopise. Tudi Barbičev dopis, v katerem je pisal o neki hudobni mačehi, sem pazljivo prečitala. Ko sem ga čitala, me je pograbila sveta jeza, a ne toliko radi krute mačehi, temveč radi krute tega očeta. Ali je tak človek oče, ali je tak človek možakar, ki se boji svoje žene? Tak človek, ki je gledal mačeho, kako je trpinčila njegove otroke, ni možakar, temveč čisto navadna šlapa! On ni imel svojih otrok rad, ampak samo svojo ženo. Oblasti bi morali njega zapreti in prav tako postopati z njim kakor je postopala mačeha z njegovimi otroci. Po vrhu pa bi ga moral vsak dan natreskati po zadnji plati.

V starem kraju sem bila priča, ko je po krivici mačeha udarila pastorka. Otrok ni nič hudega storil, a mačeha ga je prišla pretepala. Toda njen mož je bil mož in pol in vprašal je svojo ženo, kaj ji je storil otrok. Žena pa se je pričela prepričati z njim, nato pa otroka še enkrat udarila. Tedaj pa je bilo možu več kot preveč. Pretepel je prav pošteno svojo ženo. Ko sem jaz videla, da se je vnel preprič in pretep, sem jo odkurila domov. Meni se je silno dobro videlo. Tak mož je oče, tak mož je možakar, ker nima rad samo svoje žene, ampak ravno tako svoje otroke.

Zdaj pa moram tudi jaz malo pokritizirati bivšo Jugoslavijo. O kralju Petru moram reči, da ni dosti prida, ko tako silni na prestol. Prav tako ni bilo lepo od njega, ko je tako silil z ženi-tvijo. Ne vem, zakaj ne bi tudi njega poklicali k vojakom. Star je že dovolj. Ako lahko preliva-je kri drugi mladeniči, ki so komaj prekorčili 18. leto, zakaj ne bi kri prelival tudi on?

Po vojni je bilo v Jugoslaviji zelo slabo. Življenske razmere za delavce in male posestnike so bile še slabše kot pred vojno. V naših krajih je narod precej tihotapil. Tihotapili so s tobakom in z živino. Kaj so hoteli drugega storiti? Seveda, tihotapstvo je bila nevarna zadeva. Ako se je človeku posrečilo srečno prenesti blago v Italijo, je bilo nekaj zaslužka, ako pa je bil ujet, potem pa je izgubil vse. Carinski uradniki so bili po večini Srbi. Nje je bilo težko podkupiti. Toda med graničarji je bilo veliko Rusov, kateri pa so se dali podkupiti.

Tiste čase denar ni imel velike vrednosti. Če si hotel kaj večjega kupiti, si moral denar nesti v cekarju. Kilogram bele moke je stal 10 dinarjev, hlebec kruha 5 dinarjev itd. Toda dokler je bila prilika za tihotapstvo, je bilo veliko denarja, a ko

sta se državi sporazumeli v carinski zvezi, potem ni bilo več prilike za tihotapstvo in ljudje so morali stradati. Neka ženska ni posedovala drugega kot malo hišo, kopico otrok in nekaj kokaš. Pa so prišli in ji vse zarubili. Ženska je jokala, a bilo je vse zaman. Reva ni imela niti močnika, a drugi so se gostili z njenimi kokošmi.

Da, tako se je godilo v Jugoslaviji, medtem pa je jugoslovanski kralj bogatel in nalagal milijone v francoske, angleške in druge banke.

Jugoslovansko ljudstvo še ni tega pozabilo. Upajmo, da bo imelo ljudstvo res besedo po tej vojni!

Lojze Kozlevčar piše v Prosveti, da je doma iz lepe šentvidske fare pri Stični. Jaz pa sem doma iz lepe stiške fare pri Šentvidu. V Šentvid sem hodila dve leti v šolo. V stiški fari žive menihi, ki smo jih imenovali trapiste.

Pozdrav vsem čitateljem Prosvete.

Josephine Mivc.

O VESELICI IN O SINU

St. Louis, Mo.—Petintridesetletnica društva Planinski raj št. 107 SNPJ je prilično dobro uspešna. Program je bil bogat, skoro preveč bogat. Kadar se program malo predolgo zavleče, postane občinstvo nestrpno in komaj čaka, da se prične prosta zabava.

Ne mislim biti krivičen, toda vseeno moram opozoriti, da je bilo med programom nekoliko preveč šepetanja, tako da se je večših glas govornika popolnoma izgubil. Svetoval bi, da bi imel vsak govornik določen gotov čas. Glavni govorniki pa bi morali biti najprvo predstavljeni. Seveda, tukajšnji veselilni odbor je napravil vse, kar je bilo v njegovi moči. Društvo Planinski raj se je vedno dobro izkazalo in tako se je tudi to pot.

Na prireditvi je bilo nekaj američanov in slišal sem jih, ki so se zelo pohvalno izrazili o prireditvi. Ljudje je bilo veliko, toda lahko bi jih bilo še veliko več. Mnogi, ki se niso udeležili prireditve, se izgovarjajo po starem kopitu, a to ne drži. Pisca so taki izgovori jako dobro znani.

Na omenjeni veselici so me povabili, da bi se udeležil prireditve bratskega društva "Spirit of St. Louis". Ko jim odgovorim, da pridem, so mi prodali vstopnico, tako da bo moja obljuba gotovo držala.

Drugo soboto, prav tedaj, ko sem se preoblekel, je nekdo potrkal na vrata. Odprem vrata in kdo je stal pred menoj? Nihče drugi kot moj sin, ki se je vrnil iz bojne polja. Razumljivo, da sem bil zelo vesel. On je bil v severni Afriki, na Siciliji in v raznih krajih Italije.

Moj sin je vedno imel veliko veselje do mehanike in tako se je spopnil za aeroplanskega mehanikarja. V zračno armado se je vpisal 3. avgusta 1. 1940. Pripovedoval mi je, da se mora

kot mehanikar večkrat spustiti visoko v zrak, v tako zvano stratosfero.

Včasih naši vojaki pišejo v Prosveti, da so v Italiji pili italijansko vino, ki je zelo dobro. Ne zanikam tega, kajti tudi jaz sem bil nekoč v Trstu in imel sem večkrat priliko, da sem šel na parnik pit italijansko vino, ki je bilo zelo poceni. Toda če sem šel pit vino v kakšno gostilno v Trstu, je bilo veliko slabše in dražje. Seve, moj sin pa mi je dejal, da ga on ni niti kapljice spil. Še kozarca vode ni smel sprejeti iz italijanskih rok.

Moj sin mi je marikaj zani-mivega povedal. Seve, o teh stvareh pa ne smem pisati.

Ko se je sin nekoliko pokrepčal, sem ga povabil s seboj na veselico. Na veselici se je spoznal z mnogimi, ki so bili nekoč njegovi veliki prijatelji in sošolci. Najlejša hvala našemu staremu prijatelju Tonetu Petroviču, ki je sina predstavil občinstvu. Mnogim sva obljubila, da jih še obiščeva, toda takoj drugi dan je moral odpotovati, kajti šel je na obisk k svoji izvoljenki, ki živi v Illinoisu. Ona je samostojna poštarica. Sedaj je njegova žena, kajti takoj, ko sta se sestala po dolgi odsotnosti, sta se poročila.

Sin je prišel zopet k meni, to je večer preden je odpotoval nazaj na bojno polje. Torej, vsi prizadeti, oprostite, ker ni imel dovolj časa, da bi vas obiskal. Od njegove žene sem prejel pismo, v katerem toži, da je bil njegov dopust preveč kratek. Oh, moj Bog, to pa prav rad verjamem! vzklidem. Pika.

Zelo sem bil vesel njegovega dopusta in še posebno zato, ker se je vrnil domov zdrav. Srečen je oni, ki se danes vrne domov zdrav in nepoškodovan, kajti ti soče pridnih fantov in mož je že padlo na bojiščih in sedaj jih krije hladna tuja zemlja. Mnogi pa so ostali poškodovani za vse svoje življenje. Da bi bilo že enkrat konec te strašne barske vojne!

John Lipovak.

GLAS IZ CLEVELANDA

Cleveland, Ohio.—Danes, ko pišem te vrstice, je praznik "Declaration of Independence" ali praznik neodvisnosti. To je že 168. praznik, odkar so delegati spisali dokument "Declaration of Independence". Od tedaj pa do danes se je država močno razvila. Danes šteje 48 držav. Vse te države imajo skupen temelj ali ustavo, a vsaka država ima zopet svojo zbornico, katera po potrebi urejuje državne zakone. Istotako ima mesto svojo zbornico, ki urejuje po potrebi mestne zakone. Ko so tedanji možje pisali ustavo, so ločili cerkev od države, kar so zelo pametno storili. Samo pomislimo, koliko bi bilo ravsa in kavsa, ako ne bi bila država ločena od cerkve.

Sedaj pa nekaj besed o naši stari domovini. Pod Habsburžani, ki so vladali Avstro-Ogrski nad 400 let, je bila cerkev zvezana z državo. Po cerkvah so molili vsako nedeljo za "presvetlega" cesarja Franca Jožefa. In ravno tako so zanj molili v šolah.

Toda časi se spreminjajo. Nova doba zahteva nekaj bolj modernega in bolj dovršenega. Habsburžani so po zadnji svetovni vojni izgubili prestol in ustanovljena je bila nova država, ki se je prvotno imenovala kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. Toda v narodni skupščini so se zmirom pripravili radi tega imena in vsled tega je kralj Aleksander dal državi novo ime Jugoslavija.

Danes se v Jugoslaviji bijejo kruti, hudi boji. Partizani, ki so prvi uspešno vodili boj proti Nemcem, hočejo sedaj tako Jugoslavijo, ki bi res odgovarjala ljudskim potrebam in dala ljudstvu priliko do poštenega življenja. Oni se zavzemajo za federativno demokratično republiko. Toda jugoslovanski kraljiček Peter bi rad zopet nazaj prišel. Zdaj misli, da bo dobil prestol nazaj le če se združi s partizani.

Na Balkanu ne bo miru, dokler se bodo Srbi in Hrvatje takov sovražili kot se sovražijo sedaj in kot so se sovražili pred vojno. Pred leti so se v narodni skupščini celo streljali in ubili nekaj hrvaških poslancev in prav tako njihovega voditelja Radiča.

Časopisje piše, da je baje prišlo do nekakega sporazuma med kraljem Petrom in maršalom Titom. Neki dopisnik se tega sporazuma veseli. Tak sporazum bi bil na mestu tedaj, če bi pripomogel do osvobodjenja jugoslovanskega ljudstva izpod nemške pete, toda če ima tak sporazum posaditi kraljička na prestol, potem pa ga človek ne more odobravati. Da kralju gre za prestol, ni nič čudnega, kajti on ima baje \$40,000 plače na mesec. In to niso mačkine solze! Naš ubogi narod pa trpi.

Naš narod je že veliko pretrpel v svoji zgodovini. Najprvo so ga napadali Turki, mu požigali hiše in ga odpeljali v sužnost, potem so ga tlačili fevdalci in grajščaki. Potem je prišlo razcepjanje po svetovni vojni in izguba slovenske Primorske, Koroške in drugih krajev, ki so bili nekoč naši. Ni nič čudnega, če se narod boji, da bi zopet prišel iz dežja pod kap.

Tukajšnji Slovenci pridno zbirajo prispevke za naše brate in sestre v nesrečni domovini. Upajmo, da ne bo to delo zaman. Pozdrav vsem čitateljem Prosvete.

Frances Penko.

LOV NA LISJAKA

Monroe, Mich.—Bilo je meseca decembra in vesepovod na debelo snega. Tak čas je bil zelo pripraven za lov na lisjaka, ki je hodil h kmetovalcem v vas.

V zimskem času lisice često prihajajo v vas in stikajo za kokošmi. Neki lisjak je hodil tudi k nam v vas in se gostil s kokošmi, zato sem se odločil, da ga ujame. Nalovil sem vrabčev in mu jih nastavil. Zapri sem se ponoči v svinjak in čakal. Toda nisem ga videl, še manj pa ujel, a on je požrl vse nastavljene vrabčice. Čakal sem od osme ure zvečer pa do dveh po polnoči, a bilo je vse zaman.

Drugi dan sem ponovno nastavil vrabce. Ob osmih zvečer sem se že zapri v hlev in gledal skozi lino, kdaj se bo pokazal zviti lisjak. Razumljivo, da ima lisjak svoj čas za lov in za nočne pohode. Navadno se odpravi na lov med osmo in deseto uro zvečer, če pa ga ni na spregled med tem časom, potem ne pride do dveh po polnoči. Že drugo noč sem ga zaman čakal. Ob dveh sem šel spat in sanjal o lisjaku in kokoših, s katerimi se je gostil. Zjutraj grem pogledat na vrt in vidim, da je zopet vse vrabce pohrustal. Vrag te jaše, sem si mislil sam pri sebi. Že drugi si me ukanil, lisjak ti pretkani, toda tretjič me ne boš. Mislim sam pri sebi, da človek mora biti kos zvitosti lisjaka in obljubil sem mu, da mu bom pošteno zagodel.

Nekemu staremu, krmežljavemu mačku sem zavil vrat, ga lepo odril iz kože in ga nato spekel za skednjem, tako da je dišalo pečeno mačje meso daleč naokrog. Dišalo je tja do grabnovega gozda, kjer je imel lisjak svoje bivalisce. Bilo je ravno osem zvečer in mesec je lepo svetil, ko sem spekel mačjo pečenko. Nato sem pečenko razsekjal po snegu. Vem, da je lisjak

takoj zadišal pečenko, kajti veter je prav tedaj pihal proti gozdu, kjer je bival. Sam pri sebi sem si predstavljal, kako se je lisjak pojavil pred svojo luknjo in dišal pečenko. Oblizoval si je z jezikom gobec, končno pa se je odločil na pohod v našo vas.

Jaz sem zopet čakal v hlevu in buljil skozi lino. V stopičnem zvoniku je pričela biti ura devet, a o lisjaku še ni bilo ne sluha in ne duha. Spet bo prišel po dveh zjutraj, sem si mislil, in mi bo pospravil pečenko pod streho, jaz pa se bom pod nosom obrisal za lisjaka.

(Klišeji naročil dopisnik)

Čakam in čakam. Oči so me že bolele. Poteklo je še približno pol ure, a lisjak se še ni pojavil. Ker je bilo do grabnovega gozda samo pol ure, a lisjak bi lahko premeril tisto pot v nekaj minutah, sem si mislil, da ga ne bo in da jo je najbrže odkuril kam drugam v vas. Toda tolažiti sem se pričel, češ, da lisjak diši mačjo pečenko na kilometre daleč in da bo gotovo prišel tudi nocoj. Tako so mi pripovedovali stari lovci, ki so se dobro zastopili na lisjakove zvitosti. Dejali so mi, da bi šel lisjak za mačjo pečenko celo na konec sveta. Prižgem si cigareto in pušim kot Turčin v hlevu. Nenadoma pa zagledam dolgo senco na snegu. Kaj je to? sem se vprašal. Pa ne, da bi sam hudič prišel in pričel barvati s črno barvo po snegu. Postalo me je strah. Čutil sem, kako se mi jeze lasje na glavi in me obliva mrzel pot. Tresel sem se kot bilka na vodi. Skušal sem se po silii držati pokonci in junaško, a bilo je vse zaman. Videl sem senco, ki se je približevala in zmirom bolj večala. Čez sekundo ali dve se je v resnici pojavil lisjak. Lepo je prišel do mačje pečenke, jo malo povohal, nato pa odkorakal dalje. Da bi ga vrag pocitral, sem sam pri sebi zaklel. Kmalu mi je zgnil izpred oči in nisem ga več videl. Četudi bi ga pocitral, ga ne bi ustrelil, ker je bil preveč daleč. Toda z mestja, kjer sem ga čakal, se nisem premaknil, temveč še dalje čakal grdega lisjaka. In res. Ni poteklo pet minut in spet zagledam dolgo senco, ki se je približevala. Dobim ga na muho. Razdalja je bila prava in že hočem pritisniti s prstom na petelina. Toda ustavil se je ravno za drevesom. Videl nisem drugega kot njegov rep. Vrag te jaše, sem zopet zaklel. Naj bi stopil malo naprej ali malo nazaj, da bi mu malo svinca natesel med rebra. Ne vem, zakaj ni hotel jesti mačje pečenke. Morda je čakal na ženo zvitorepko, da bi ji pokazal blagoslovljeno pečenko, ki je bila v izobilju natresena na snegu.

Mene je pričela že minevati potrpežljivost. Tedaj pa je nenadoma planil z vso silo na kos pečenke, jo hlastno pograbil in odskoči za drevo, nato pa zbeži, kot da bi mu gorelo pod nogami. Jaz nisem imel časa, da bi sprožil, kajti vse je tako hitro storil, kakor da bi trenil z očesom.

Potem sem še dolgo čakal, da bi prišel nazaj, a ga ni bilo. Že sem obupal, da več ne pride. Toda, glej ga spaka. Zagledam ga, ko ponosno koraka, a to pot se ni nič skrivaj za drevesom. Tedaj pa sem nameril in pok. Lisjak se je zvrnil na tla. Mačja pečenka ga je zapeljala in izgubil je življenje.

Frank Kroll.

Ameriški vojaki se iskrcavajo na obrežju Salpene na daljnem Pacifiku, kjer se vrše ljuti boji za posest tega otoka, ki je za obe strani velike strateške važnosti.

Back the Attack!
BUY MORE
THAN BEFORE 5
WAR
1944

Vprašanje Makedonije

Sreten Žujović-Crni

(Pripomba Združenega odbora južnoslovenskih Amerikancev: Makedonija — zemlja, ki je rodila Aleksandra Velikega in brate sv. Cirila in Metoda — je strateški ključ Balkana. Grški, srbski in bolgarski šovinisti, kakor tudi tuji imperijalisti, so se desetlet borili za prevlado v vardarskih dolinah in Solunu.)

Vprašanje Makedonije se je vedno smatralo za eno izmed najbolj delikatnih in najbolj zamotanih. Članek g. Žujovića predstavlja en značajan doprinos temu vprašanju, ker ga analizira v luči narodno-osvobodilne borbe naroda Jugoslavije in novo ustvarjene situacije vsled historičnih odločb Narodnega sveta v Jajcu preteklega novembra. Članek je ponatiskan iz partizanskega časopisa "Nova Jugoslavija" od 15. marca 1944. Njegov avtor, Sreten Žujović-Crni, je rodom iz Beograda in minister prevoza v narodni vladi maršala Tita.

Nikoli ni bila nobena toliko pomembna dežela tako popolnoma oropana vseh pravic kakor Makedonija pred vojno.

Vprašanje Makedonije je bilo prejšnja leta eno najbolj zamotanih in se je vselej reševalo ob rožljanju orožja. V resnici pa ni šlo za rešitev vprašanja samega, temveč za križanje in spore osvajaških interesov, ki so se bolj ali manj vidno pojavljali v raznih razdobjih mednarodnega političnega razvoja. Za takozvanim makedonskim vprašanjem se je skrival pohlep po zemlji in oblasti na Balkanu. V diplomatskem jeziku je pojem Makedonija pomenil Balkan in narobe — pojem Balkana je neizogibno postavljala na dnevni red vprašanje Makedonije.

Makedonija — zlagana skrb za usodo makedonskega življa — kakor so to vprašanje prinašali pred javnost — je bila vedno povod, da so na Balkanu prihajale na dan zatajene imperialistične težnje in računi, da so se netili diplomatski zapletljivi in podpihovali vojni spopadi.

Kadar pa so razpravljali o makedonskem vprašanju, se ni nihče oziral na razpoloženje makedonskega naroda samega in nihče ga ni vprašal, kaj misli. Nasprotno — niti pravice, da bi samega sebe imenoval narod, mu niso priznavali. Odrekli so mu vsako narodnostno svojstvo, jezik, pravico do njegove zemlje, nacionalno zgodovino, življenje in njegove kulturne pridobitve.

Veselski znanstvenik Nikola Vulić, profesor na beograjski univerzi, je proglasil makedonski jezik za srbsko narečje in podprl to "resnico" s trditvijo, da je Makedonija zibelka stare srbske slave, veličine Dušanovega carstva itd. Vulić kajpak ni bil edini veselski znanstvenik, ki se je ukvarjal s tako "znatnostjo."

Gibanje makedonskega naroda za edinstvo, svobodo in neodvisnost je bilo zadušeno v krvi za vstajo na Plinov dan leta 1903 in 15-dnevno republiko v Kruševcu. Turško carstvo se je maščevalo s pokoljem makedonskega naroda, veselski in bolgarski šovinisti in zavojevalci pa s terorjem komitaških tolpe.

V času bivše Jugoslavije je vladal v Makedoniji najbolj su-

rov in zavojevalski žandarski teror in nezasišeno ropanje korumpiranega uradništva.

Danes, sredi narodno-osvobodilne borbe, se je vprašanje Makedonije popolnoma bistveno spremenilo in ni več posebno vprašanje. Nerešeno nacionalno vprašanje in medsebojni odnosi ostalih narodov na Balkanu. Nerešeno nacionalno vprašanje v stari Jugoslaviji je bila negativna sila, orodje zavojevalcev in reakcionarjev, bilo je vzrok, da je Jugoslavija slabela in da so njene narode podjarmili nemški imperialisti.

Tega so krivi v glavnem veselski hegemonisti, ki so izročili zemljo nemškim zavojevalcem v upanju, da bodo tako obdržali diktaturo nad svojim narodom in nadoblast nad drugimi. Veselska reakcija, ki je zatirala mnoge narode, se je pojavila v začetku kot vladajoče središče ne samo jugoslovanske, temveč tudi balkanske reakcije. Zaradi tega je postala ljubljena mednarodne reakcije in zavojevalci vsega sveta so se kosali, kdo bo bolj vplival nanjo.

Da bi si veselska reakcija ohranila hegemonijo, se je po njenem razvoju spremenila v najbolj odvratno izdajalsko kliko, ki je zapletla usodo jugoslovanskih narodov v največje zavojevalne račune, dokle je ni prejel vojno dokončno vpregla v hitlerjevski nemški imperializem. Hitlerjevemu računu je ugajala taka Jugoslavija, vse dokler se ni izkazalo, da mu veselska reakcija vendar ni mogla zagotoviti mirnega zavejanja Balkana in onemogočiti povezovanja bratskih balkanskih narodov v borbi za svobodo in neodvisnost.

Borba jugoslovanskih narodov proti zasužnjevalcem in reakciji je ovirala imperialiste in Hitlerja. Vendar je bilo potrebno, da bi se na čelo osvobodilne borbe postavil srbski narod, ki je bil do tedaj vladajoči narod, in da bi se narodna gibanja povežala in zlija v splošno narodno osvobodilno gibanje. Z borbo proti lastni reakciji in proti njenim hegemonističnim načrtom, je srbski narod omogočil razvoj enotnega splošnega narodnega gibanja, ki je rastlo iz ideje borbenega edinstva, bratstva in enakopravnosti narodov Jugoslavije in vseh balkanskih narodov.

Narodno osvobodilna borba, v kateri je imel srbski narod odločilno mesto, je združila veselsko hegemonistično središče imperialističnih in reakcionarnih zamisli o zatiranju in nadoblasti nad narodi, nosilca nacističnih mračnjaških načrtov o "novem redu". Danes je Narodno osvobodilna vojska s silo narodnega edinstva in oboroženo borbo razkrinkala to gnezdo in ga pokazala takega, kakršno je v resnici: peščica med seboj povezanih izdajalskih skupinic (londonsko-kairska vlada, klika izdajalskih razbojnikov in oficirjev z Dražo Mihajlovičem, Nediceva skupina ubijalcev in plačancev, peščica neposrednih nemških agentov ali hitlerjevih agentov v zavezniškem zaledju.)

Borba narodov Jugoslavije pred vojno, 27. marec leta 1941, upor srbskega naroda in upori ostalih narodov Jugoslavije, porajanje narodno - osvobodilnih

vojsk v posameznih naših pokrajinah in narodno-osvobodilne vojske Jugoslavije, politično in nacionalno edinstvo, ki je prišlo do izraza na drugi skupščini Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije, vse nadaljnje borbe, ki so narodom Jugoslavije skovale in še kujejo njihovo samoodločbo in izbrisale vsako sled bivše Jugoslavije — ječe narodov. Poraja in razvija se nova, enakopravna, demokratična, federativna Jugoslavija, bratska družina narodov, vzgled, ki navdušuje ostale narode v osvobodilni borbi, jamstvo svobode, neodvisnosti, bratskega prijateljstva in sodelovanja vseh narodov na Balkanu.

Spriču vsega tega sploh ne obstoji v današnji osvobodilni vojni in tudi ne pozneje vprašanje Makedonije kot posebno vprašanje. To vprašanje, kakor tudi vprašanje ostalih pokrajin v Jugoslaviji, se je rešilo na drugi skupščini ASNOJ-a: Makedonija je makedonska in makedonski narod je suveren in enakopraven v resnični domovini vseh narodov demokratične in federativne Jugoslavije (odločba št. 3 druge skupščine ASNOJ-a o zgraditvi Jugoslavije po federativnem načelu).

Okupator in reakcija se na vse pretege trudita, da bi zlomila borbeno enotnost narodno osvobodilnih gibanj in to naše narodno osvobodilno gibanje kot celoto, kakor tudi njegovo enotno povezanost z osvobodilnimi gibanji drugih dežel. Namen vsega je: izolirati ali podrediti lastni narodno osvobodilno gibanje v Jugoslaviji, ki je najbolj močno in ima največji vpliv. Takim poizkusom lahko nasadejo tudi dobromisleči udeleženci narodno osvobodilne borbe, če ne bi spregledali ozadja takih manevrov in predlogov, ki v resnici škodujejo splošni borbi proti fašizmu.

Namen vseh teh načrtov je izkoristiti neenakomernost razvoja osvobodilnega gibanja v posameznih pokrajinah in zadušiti ta gibanja z reakcijo v tistih pokrajinah, kjer se še niso dovolj razvila. Dobrodošli za to so jim Arnavti v Črni gori, Bolgari v Srbiji in Makedoniji. Za to so predlogi o ustvaritvi nekakšnih avtonomij ali federacij — v kolikor ne prihajajo od Nemcev — izraz slabosti in pomagajo Nemcem, ker ne slonijo na sodelovanju v oboroženi borbi, temveč na abstraktnem barantanju in kombinacijah.

(Dalje prihodnjik.)

Gerilci v Vilnu

Moskva. (ONA) — Tukaj se je izvedelo, da je Vilno (v nemških rokah) bilo brez elektrike šest dni, ker so židovski gerilci, ki delujejo v ozadju, razdejali elektrarno.

Ista enota, ki je sestavljena iz Židov, ki so ušli iz Vilne ravno predno so hitlerjanci iztrebili tamkajšnje židovsko prebivalstvo, iztirjuje vlake, ki prevažajo nemške oficirje, vojske, municijo, in uničuje komunikacije s tem, da podira telegrafске droge. V skupini je mnogo deklet, in vodi jo 25-letni bivši študent Vilnske umetnostne akademije, katerega ime ne more biti razkrita zaradi varnosti.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Romunski petrolej

Dogodki na vzhodnem bojišču drug drugega prehitujejo. Mrzlično napredovanje sovjetskih armad na Balkan prav resno ogroža romunske in gališke petrolejske vreče. Izguba bo za Nemčijo, ki ni bila nikoli bogata na tem najvažnejšem vojnem pripomočku, več ko občutna. Hitler bo storil vse, da Rusom zapre pot k Ploestiju, vendar kažejo zadnji dogodki, da ima le malo upanja, da bi v teh naporih uspel. Gotovo je, da bodo prusjaške horde — če bodo morale zapustiti Ploesti — postopale drugače kakor pa so postopale angleške upravne oblasti, predno so zapustile Romunijo. To napovedano prusjaško razdejaje petrolejskih vrelcev pa ne bo prav nič vplivalo na zavezniške zaloge goriva. Z vsjo pravico je dejal v zadnji vojni Clemenceau: "Kaplja petroleja je vredna toliko kakor kapljica krvi." Ta nauk je prav posebno važen za nemško Wehrmacht, ki ne bo imela kaj iztisniti novih kapljic, ko bodo romunske zaloge zmanjkale.

Romunija proizvaja petrolej od l. 1857 dalje. V teku 50 let je letna proizvodnja znašala manj ko milijon ton. Od l. 1907 pa se je proizvodnja znatno dvigala in je znašala l. 1925 2 milijona ton, l. 1930 5 milijonov ton. Višek je bil dosežen l. 1936, ko so pridobili 8,700,000 ton petroleja. Tik pred vojno je proizvodnja znatno padla.

Petrolejska romunska področja se razprostirajo ob vzhodu Karpatov in se razdelijo v štiri glavna okrožja: Dambovica, Prahova, Buzav in Bakav.

Če ne bodo v prihodnjih letih našli v Romuniji novih petrolejskih vrelcev, potem je zelo verjetno, da se bo proizvodnja znatno zmanjšala in počasi uganila. Sedanji vrelci kažejo močno izčrpanost.

Nemci so se pred vojno trudili, da bi si zagotovili eno tretjino celotnega romunskega petrolejskega izvora. L. 1940 so Romuni z Nemci sklenili pogodbo, da bodo Nemčiji dobavljali po 130,000 ton mesečno. Politični dogodki pa so vse te pogodbe ovrgli. Leta 1941 so Nemci s svojim kapitalom nadzirali eno tretjino romunske petrolejske industrije. Ta nemška udeležba je znašala l. 1930 komaj 0,38%. Glavne romunske petrolejske družbe so v rokah Združenih narodov. Najvažnejša družba je "Astra Romana", ki je podružnica nizozemske "Royal Dutch", druga je "Romana-Americana", afiliacija "Standard Oil", tretja je "Concordia", ki jo sestavljajo francoski, belgijski in romunski delničarji, četrta je "Steana Romana", ustanovljena s francosko-angleškim denarjem, peta "Unirea" je čisto britanska družba. Iz teh razlogov nam bo razumljivo, zakaj se je zavezniško letalstvo izogibalo romunskih petrolejskih vrelcev vse do trenutka, dokler jih niso zasledili Nemci.

Zavezniško letalstvo je prvič napadlo Ploesti septembra 1943. Pri tej priliki so ameriški letalci ugotovili, da so se Nemci dobro zavarovali proti letalskim napadom. Dobro se spominjamo, da je bilo takrat nemško protiletalsko topništvo izredno močno in da so se morali ameriški letalci držati precej visoko nad ciljem. Poleg zemeljske obrambe so nastopili tudi nemški lovci Messerschmitti, ki so pri tej priliki doživeli znatne izgube. Ta prvi dnevni napad ameriškega letalstva je stal več Liberatorjev in ta napad nam lahko pove, kaj vse bodo lahko storili sedaj sovjetski bombniki, ko so se tako hudo približali petrolejskim vrelcem. Uničenje romunskih petrolejskih rafinerij s strani Nemcev, v slučaju evakuacije, Rusov ne bo mnogo motilo, kajti za njihove potrebe zadostujejo kavnike in sibirske zaloge popolnoma.

Napačno bi bilo misliti, da je Nemčiji popolnoma zagotovljena romunska petrolejska proizvodnja. Pred vojno so Nemci dobavljali romunski petrolej takole: 4% po železnici, 21% po Donavi in ostalo po morju. Danes je prevoz po morju za Nemce popolnoma nemogoč. Edini poti sta železnica in Donava. Železnica pot je zelo nesigurna, ker je stalno podvržena napadom in sabotaji N. O. V. v Jugoslaviji. Pozimi dela velike preglavice železniškemu prometu sneg, posebno na karpatskem predehu. Donava tudi ne nudi popolno varno pot, ker so tudi tu uporniki, ki skrbje, da ne pride prav vsaka ladja v Nemčijo. Poleg tega pa Donava pozimi zamrzne in je povprečno en mesec neprevozna.

Edini sigurni prevoz bi bil, če bi Nemci zgradili iz Ploestija do Bratislave pipe-line. S to mislijo so se tudi ukvarjali, vendar znaša razdalja najmanj 1,000 kilometrov in bi sama gradnja trajala nekaj let.

Že sam sovjetski predor je brez dvoma disorganiziral petrolejske prevoze. Če tretji rajh danes še ni izgubil celotne romunske proizvodnje, je sigurno, da je izgubil njen znaten del. Kako bodo Nemci nadaljevali z vojno danes, ko je kapljica petroleja vredna več kakor eno človeško življenje? Na to lahko odgovorimo samo: z rezervami in sintetičnim petrolejem.

Kakor je znano, so Nemci na veliko zgradili naprave za proizvodnjo sintetičnega petroleja. Sami Nemci pa so priznali, da bi nikdar ne mogli proizvajati toliko bencina, da bi lahko vodili svetovno vojno. Leta 1938 so Nemci letno pridobivali v svojih sintetičnih napravah 1,800,000 ton sintetičnega bencina. Poleg tega so imeli v tem času tudi še velike rezerve, ki so jih pričeli kopiciti od l. 1933 dalje. V glavnem so Nemci bencinske zaloge spravljali v zapuščene rudnike. Tu so v posameznih rovih zgradili ogromne steklene cisterne, deloma tudi železne in na ta način spravljali gorivo za nameravane vojne načrte. Pri tem so seveda izgubili zaradi izhlapevanja velike količine goriva, ali so zaloge bile od l. 1939 precejšnje.

Ko so Nemci v aprilu leta 1940 napadli Nizozemsko, so strokovnjaki računali, da imajo Nemci v rezervi 6 do 7 milijonov ton bencina. Te zaloge so se mogoče povečale z zalogami, ki so jih Nemci našli na Nizozemskem, v Belgiji in v Franciji. Plen v vseh državah je znašal po oceni strokovnjakov okrog 12 milijonov ton. Te zaloge so Hitlerja podžigale, da je pričel z vojno na vzhodu. V teku prvih dveh let vojne na vzhodu pa so nemške rezerve strahovito skopnele. Sedanji veliki nemški neuspehi in porazi v Rusiji so v gotovi meri tudi vzrok pomanjkanja goriva. Potrebno je upoštevati tudi še dejstvo, da je sedanja potrošnja bencina v tej vojni tri do štirikrat večja na enoto kakor pa je bila ob pričetku sovražnosti. Danes že sploh ne moremo več govoriti o pehoti v klasičnem pomenu besede. Vsak pehotni bataljon je danes do 75% svojih efektiv motoriziran. Bataljoni s 700 do 800 mot potrebujejo najmanj 100 težjih motornih vozil. Nemci so na zapadu uporabljali razmeroma majhno število svojih čet, ker so bile v glavnem te čete motorizirane in oklopne. Na vzhodnem bojišču je stvar popolnoma drugačna. Tu se vale mase — milijonske armade in tu teče dnevno nekaj stotisoč motornih vozil. Železniške proge na tako ogromnem prostoru le delno premagajo promet in še te so stalno ogrožane od letalskih napadov. Glavno breme dovoza, prevoza in odvoza leži na motornem vozilu.

Vprašanje petroleja postaja v Nemčiji poleg drugih velikih motenj zelo važen problem. Vedeti moramo namreč, da so se zavezniški letalci potrudili v precejšnji meri uničiti nemške naprave za proizvodnjo sintetičnega bencina.

Z vseh strani se vsipajo na Nemčijo nadloge in mogoče ne več daleč čas, ko jih bo že toliko, da bodo zadušile in pokopale prusjaško prevzetnost, ki se bo zadušila v svojem lastnem gnou. — (Bazovica.)

gostiljavi. Pozimi dela velike preglavice železniškemu prometu sneg, posebno na karpatskem predehu. Donava tudi ne nudi popolno varno pot, ker so tudi tu uporniki, ki skrbje, da ne pride prav vsaka ladja v Nemčijo. Poleg tega pa Donava pozimi zamrzne in je povprečno en mesec neprevozna.

Edini sigurni prevoz bi bil, če bi Nemci zgradili iz Ploestija do Bratislave pipe-line. S to mislijo so se tudi ukvarjali, vendar znaša razdalja najmanj 1,000 kilometrov in bi sama gradnja trajala nekaj let.

Že sam sovjetski predor je brez dvoma disorganiziral petrolejske prevoze. Če tretji rajh danes še ni izgubil celotne romunske proizvodnje, je sigurno, da je izgubil njen znaten del. Kako bodo Nemci nadaljevali z vojno danes, ko je kapljica petroleja vredna več kakor eno človeško življenje? Na to lahko odgovorimo samo: z rezervami in sintetičnim petrolejem.

Kakor je znano, so Nemci na veliko zgradili naprave za proizvodnjo sintetičnega petroleja. Sami Nemci pa so priznali, da bi nikdar ne mogli proizvajati toliko bencina, da bi lahko vodili svetovno vojno. Leta 1938 so Nemci letno pridobivali v svojih sintetičnih napravah 1,800,000 ton sintetičnega bencina. Poleg tega so imeli v tem času tudi še velike rezerve, ki so jih pričeli kopiciti od l. 1933 dalje. V glavnem so Nemci bencinske zaloge spravljali v zapuščene rudnike. Tu so v posameznih rovih zgradili ogromne steklene cisterne, deloma tudi železne in na ta način spravljali gorivo za nameravane vojne načrte. Pri tem so seveda izgubili zaradi izhlapevanja velike količine goriva, ali so zaloge bile od l. 1939 precejšnje.

Ko so Nemci v aprilu leta 1940 napadli Nizozemsko, so strokovnjaki računali, da imajo Nemci v rezervi 6 do 7 milijonov ton bencina. Te zaloge so se mogoče povečale z zalogami, ki so jih Nemci našli na Nizozemskem, v Belgiji in v Franciji. Plen v vseh državah je znašal po oceni strokovnjakov okrog 12 milijonov ton. Te zaloge so Hitlerja podžigale, da je pričel z vojno na vzhodu. V teku prvih dveh let vojne na vzhodu pa so nemške rezerve strahovito skopnele. Sedanji veliki nemški neuspehi in porazi v Rusiji so v gotovi meri tudi vzrok pomanjkanja goriva. Potrebno je upoštevati tudi še dejstvo, da je sedanja potrošnja bencina v tej vojni tri do štirikrat večja na enoto kakor pa je bila ob pričetku sovražnosti. Danes že sploh ne moremo več govoriti o pehoti v klasičnem pomenu besede. Vsak pehotni bataljon je danes do 75% svojih efektiv motoriziran. Bataljoni s 700 do 800 mot potrebujejo najmanj 100 težjih motornih vozil. Nemci so na zapadu uporabljali razmeroma majhno število svojih čet, ker so bile v glavnem te čete motorizirane in oklopne. Na vzhodnem bojišču je stvar popolnoma drugačna. Tu se vale mase — milijonske armade in tu teče dnevno nekaj stotisoč motornih vozil. Železniške proge na tako ogromnem prostoru le delno premagajo promet in še te so stalno ogrožane od letalskih napadov. Glavno breme dovoza, prevoza in odvoza leži na motornem vozilu.

Vprašanje petroleja postaja v Nemčiji poleg drugih velikih motenj zelo važen problem. Vedeti moramo namreč, da so se zavezniški letalci potrudili v precejšnji meri uničiti nemške naprave za proizvodnjo sintetičnega bencina.

Z vseh strani se vsipajo na Nemčijo nadloge in mogoče ne več daleč čas, ko jih bo že toliko, da bodo zadušile in pokopale prusjaško prevzetnost, ki se bo zadušila v svojem lastnem gnou. — (Bazovica.)

Letalski "robot"

London. (ONA) — Iz francoskega vira se je izvedelo, da so nemški vojski izpraševali, zakaj njihova invazija ustavlja, ker so jim povedali, da bodo letalski "roboti" uničili južno Anglijo, kar bo povzročilo konec invazije. In nemški oficirji, ujeti po svoji lastni propagandi, pripovedujejo godrnjačim vojakom, da bodo rezultati šele kasneje vidni.

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj laični

Ameriški vojski v neki angleški luči pred invazijo Francije.

Pismo od sina

(Radio-govor Prof. Borisa Furlana v Londonu.)

Nedolgo tega in skoraj istočasno sem prejel dve pismi, poslani iz kaj različnih krajev. Eno je od hčerke v New Yorku, drugo od sina-partizana, ki je na položaju. Hčerka opisuje dan po snežni vihri, ki je divjala po New Yorku: "Sonce sije jasno, še je sneg po ulicah, a v zraku že diši po spomlad. Se je sovržnik v naši deželi, a v zraku že diši po svobodi. Pesem naših ljudi odmeva po vsem svetu in mu oznanja, kako koraka novi rod samozavestno v boljšo in lepšo bodočnost."

Sin-partizan pa mi piše: "Ko sem dal nahrbtnik na rame in so zaropotali gozdarji po krasnem kamenju, tedaj se mi je nekako zazdelo, da sem prelomil s starim ter da se je začelo drugo življenje. Nič več ni nemških uniform. Povsod zastavni tovariši v uniformah z zvezdo na titovski. Povsod krepki, veliki obrazi, polni vere v zmago. Prišega, katero je četa položila večera zvečer, je doživljate, ki ga ne bom nikdar pozabil. Sredi Evrope, terorizirane od nemških okupatorjev, si je mali narod pridobil toliko svobode, da more svobodno zborovati pod zaščito svojih brigad, svobodno peti svoje pesmi, ki done iz gor v goro, SS-ovcem na vkljub."

Da, prav praviš, sin moj, novo življenje je vzkliko iz starega, nov svet se poraja, in kar je bilo, je za vekomaj preč. Narod si sam, iz globin svoje bitnosti, gradi one like, družabnosti in državnosti, ki mu edini morejo zagotoviti človeka dostojno življenje. Kako pravi Cankar? "Priatelj, globlje pogledj! Ali ne vidiš, odkod te nove sile? Življenje se dramj v nizavah, ki so spale. Oči se odpirajo, lačijo ciljev. Kaj zato, če prihaja pomlad v viharju in povodnji. Iz te črne naplavin bo vzklikla bujna rast. Ne boj se, narod se ne da oslepariti, ne da si zavezati oči, naj ga vodijo po strahopatih, po močvirju, po temi — sam si bo našel pot do solca."

Naš narod si je našel pot do solca. Čudež preroditve, ki ga doživljajo Slovenci in Jugoslovani, vsi, ki so čistega srca in neskaljenega razuma, je bil mogoč samo zaradi sprostitev in mobilizacije ogromnih energij, ki so ležale latentne in neizrabljene v jugoslovanskih narodih. Te energije so potencialne v vseh masah, a avtokratski režimi jim ne dajo, da bi se razvile. Z brutalnostjo, lokavostjo in drugimi, v tisočletjih preizkušanimi sredstvi nasilja in prevare jim uspe narod opehariti, ga uspavati in pretvoriti narodne mase v krotko in ponižno ljudstvo, ki blagoslovja svoje prevzetne voditelje.

Učinke sprostitve latentnih ljudskih energij so naši sovražniki, zunanji in notranji, doživeli na lastni koži, in dobro se zavedajo nevarnosti, ki jim preti. Novi princip skrajne aktivizacije in mobilizacije vseh ljudskih energij mora iz osnov preobraziti strukturo družbe in ustvariti doslej nealutne pogoje materialnega napredka in duhovne veličine. Za napredek človeških družb bo ta princip imel iste učinke, kakor bi ga imelo v naravoslovju odkritje principa atomske energije.

S silo in zvijačo bodo naši sovražniki, zunanji in notranji, storili vse, da zopet zavladajo

spročenim ljudskim energijam in zavarujejo, sebi v korist in narodu v škodo, položaje, ki se v legalni terminologiji imenujejo pridobljene pravice. Naši sovražniki upajo, da se jim bo z raznimi fintami posrečilo narod uspavati in potlačiti sproščene energije v neke laži-pravne prekate. Toda nizkotna igra ne bo uspela. Po dolgem razpovratju nesmiselnega, zablod in zmot, po mnogih dejanjih intelektualne ter kolektivne krivde in še več nespameti, ki onemajujejo našo preteklost, je slovenski narod končno dozorel. V strahopetnih razkošjih sedanosti si med grmenjem topov in s puško v roki gradi lastno državnost, in rami ob rami z junaki naroda Jugoslavije, skupen dom vseh Jugoslovancev.

Ali je res mogoče, da nekateri kratkovidneži še vedno ne vidijo veličastja tega, kar ustvarja narod na terenu, in ali so res še nespametneži, ki menijo, da se more kolo zgodovine zopet zasukati v obratno smer in da se bo slovenski narod, dozorel v trpljenju in prečilenju v borbi, zopet vrnil na stopnjo ponižanega ljudstva, pasivnega objekta in neaktivnega subjekta zgodovine?

Eno bom obžaloval do kraja svojega življenja: da v najveličastnejšem trenutku slovenske in slovanske zgodovine nisem na terenu. Že dolgo je tega, da sem stavil svoje skromne sile kot navaden vojak na razpolago maršalu Titu. Trdno upam, prijatelji, da bom še pred koncem borbe z vami. — ZOJSA.

Ruski vojski in nemške laži

London. (ONA) — Iz francoskega vira se je danes izvedelo, da poskušajo nemški oficirji v Franciji pridobiti ruske vojske, da bi se borili proti zaveznikom, s tem, da jim pripovedujejo o skrivnem paktu med Rusijo in Nemčijo. Pravijo, da je možno, da nekateri Rusi, popolnoma odrezani od zunanje sveta in od domačih novic, ker ne razumejo zavezniških radiooddaj, verjamejo, kar jim Nemci povedo.

Nekateri ruski jetniki, ki so bili prisiljeni z grožnjami ali pa na kak drug način nositi nemško uniformo, imajo neverjetne plače do 100 frankov na dan in hrano, pravijo francoski viri. Kljub tem ukrepom, pa je za Wehrmacht težje iz dneva v dan držati ruske ujetnike v vrstah, ko se ruska armada premika proti zapadu.

Vsled pomanjkanja nemških delovnih sil, je bilo opaziti več tujih elementov v nemških garnizijah v Franciji od časa invazije. V enem mestu so našli osem narodnosti, celo 18 Kitajcev je bilo vmes. Večina je seveda Poljakov, Rusov in Hrvatov, katerih opravilo še ni znano, to se pravi, če morajo delati za fronto ali v zaledju.

AGITIRAJTE ZA PROSVETO!

Slika s francoskega bojišča pred padcem Cherbourga. Ameriški vojski inženirji in francoski civilisti popravljajo razbito železniško progo. S padcem Cherbourga je anglo-ameriška vojska dobila važno pristanišče, ki je velikega pomena za zaveznike.

MIHAIL ARCIBAŠEV

SANIN

Poslovenil Siano Kralovec

(Nadaljevanje)

V suhem, modrem kočijaževem hrbtu, v vsakem mimoidočem, v oknih, za katerimi so švigali škodoželjni radovedni obrazi, celo v roki Tanarova, ki ga je držala okrog pasu, skratka, v vsem je iskal zbiti Zarudin molčeče, a odkrito zaničevanje. Ta občutek je pa bil tako nepričakovan in besno mučen, da je včasih Zarudin v resnici postalo slabo. Takrat se mu je zdelo, da nori in bi rad ali umrl ali pa se zbudil.

Njegovi možgani niso hoteli verjeti temu, kar se je zgodilo in ves čas se mu je zdelo, da to ni tako, da je nekakšna pomota, da nečesa ne razume; tisto "nekaj" pa dela vse čisto drugačno, prav nič tako grozno in nepopravljivo. Toda dejstvo je stalo pred njim jasno in neizpremenljivo in njegovo dušo je vedno bolj in bolj črno pokrivala tema obupa.

Zarudin je čutil, da ga nekdo drži, da ga boli in da mu je nerodno, da so njegove roke prašne in v krvave in zdelo se mu je celo čudno, da more še kaj čutiti, da njegovo telo ni uničeno in da živi še naprej blatno in brez moči po svojem redu, ko je vendar brez sledu in za vedno izginilo to, kar je tvorilo lepega, gizdavo samozavestnega in veselega Zarudina.

Včasih, kadar se je voz na ovinku obrnil, je Zarudin nezadovoljno odprl oko in skozi kalne solze je spoznal znano ulico, hiše, cerkev in ljudi. Vse je bilo prav tako kot vedno, toda sedaj se mu je zdelo neskončno, silno tuje in sovražno. Ljudje so se ustavljali in v dvomih gledali za njimi. Zarudin pa je zopet hitro zaničal in od sramu in obupa izgubil zavest.

Pot se je vlekla brez konca in kraja in zdelo se mu je, da noče biti konca njegovih muk.

"Da bi vsaj preje, da bi vsaj hitreje!..." mu je medlo šinilo v glavo; obenem so mu pa stopili pred oči obrazi slug, gospodinj, sosedov in zdelo se mu je, da je že pač bolje, da se kar tako vozi brez konca in kraja in nikdar ne odpre oči.

Tanarova je pa bilo mučno sram Zarudina; ne da bi ga gledal, je skušal z vsemi močmi in na nekakšne nerazumljive načine dati vedeti vsakemu, ki ga je srečal, da nima on pri tem nič, da niso pobili njega. Bil je rdeč, mrzlo poten in raztresen. Začetkom je nekaj govoril, se vznemirjal in nelepo tolažil; potem je pa molčal in skozi zobe priganjal kočijaža. Po tem, po negotovosti njegove roke, ki ga je napol pridrževala, napol opuščala, je Zarudin uganil njegova čustva. To, da je hipoma dobil ta ničevi Tanarov, ki ga je vedno neskončno nadkriljeval, pravico, da se ga sramuje, je zadalo zadnji in končnoveljavni udarec zavesti, da je vse končano.

Zarudin ni mogel iti sam čez dvorišče in Tanarov in sluga, ki je prihitel naproti in ki so se ljudje na dvorišču, tega Zarudin ni videl. Pomu tresle roke, so ga skoro nesli. Ali so bili še ložili so ga na zozo in izprva niso vedeli, kaj bi počeli; nespodobno so strelili pred njim in mu s tem povzročali neverjetne muke. Nato se je sluga nečesa domislil, se zasukal in prinesel tople vode in brisačo ter skrbno umil Zarudin roke in obraz. Zarudin se je bal srečati njegov pogled; toda vojakov obraz ni bil prav nič ne škodoželjen, ne zaničevalen, ne zasmehljiv, ampak samo prestrašen in sočuten, kakor obraz stare, dobre ženice.

"Kje so jih pa tako, gospod ritmojster?... Oh, ti moj Bog nebeški oče! Kako so jih tako?" je potihoma vzdihoval.

"Saj to ni tvoja stvar!" je rdeč zavpil skozi zobe Tanarov in se takoj bogve zakaj plašno ozrl.

Odšel je k oknu in se mehnično lotil cigarete; potem je pa premislil, ali sme ali ne sme kaditi zraven Zarudina, nakar neopazno vtaknil dozo nazaj v žep.

"Mogoče bi poklicali zdravnika?" je nadlegoval sluga in kot po navadi stal v pozoru; prav nič se ni bal Tanarovega rohenja.

Tanarov je v dvomih raztegnil prste.

"A... ne vem, pa res..." je odgovoril s čisto drugim glasom in se zopet ozrl.

Zarudin je pa zaslusal in se zbal, misleč, da bo še kdo gledal njegov obraz.

"Nikogar... ni treba!" je dejal z nelepim, slabotnim glasom in se še vedno skušal prepričati, da umira.

Sedaj, ko so mu izmili z obraza kri in blato, že ni bil več videti strašen, ampak samo spačen in reven. Tanarov se je z živalsko radovednostjo naglo ozrl nanj, pa je takoj obrnil oči od njega. To skoro neopazno kretnjo, kot vse, kar ga je zdaj obhajalo, je Zarudin bolešno natančno zapazil in obup ga je malone zadušil. Hipoma je krepkeje zaničal za zaprtim očesom in zavpil z visokim, škripavim glasom:

"Pusti... pustite me—e!"

Tanarov ga je prestrašen pogledal od strani izpod čela in hipoma se ga je polastila notranja, zaničevalna hudobnost.

"Še kričati misli!... Kot vsak drug!..." si je škodoželjno mislil.

Zarudin je utihnil in nepremično ležal zaprtih oči. Tanarov je tiho potrkal s prstmi po deski na oknu, se potegnil za brke, se ozrl in zopet pogledal skozi okno; mrzla želja, da bi odšel, se ga je polastila.

Tako je minilo približno četrte ure, toda Zarudin se je od časa do časa še vedno premikal. Tanarovu je postalo neznosno mučno. Končno je Zarudin popolnoma utihnil.

"Zaspal je menda!" je v resnici mislil Tanarov ter se neopazno oziral nanj. "Zaspal je..."

Tiho se je premaknil in komaj slšno zaropotal z ostri gledi. Zarudin je hitro odprl oči. Za trenotek se je Tanarov zdržal, toda Zarudin je že uganil njegovo namero; Tanarov je uganil, da ve Zarudin vse. Tedaj se je zgodilo med njima nekaj nenavadnega in strašnega. Zarudin je tiho zaničal in se delal, kakor da spi, Tanarov je pa hotel samega sebe prepričati, da temu verjame in se je obenem očividno zavedal, da oba vsta, za kaj gre. Nekako nerodno se je sključil in v dvomih po prstih odšel iz sobe. Sram ga je bilo in zavedal se je, da je izdajalec.

Vrata so se tiho zaprla. Bilo je, kakor da bi nekaj, kar je bilo med njima tako trdno, prijateljsko in stalno, hipoma izginilo za vedno. Zarudin in Tanarov sta začutila, da se je dvignil med njima temen prepad, ki ju bo ločil za vedno, in da med živimi ljudmi eden od njih že ne biva več za drugega.

V sosednji sobi je pa Tanarov prosteje zadihal in se čutil zopet lahkega in prostega. V Tanarovu ni bilo ne sočutja ne sožalja, da je za vedno končano vse med njim in Zarudinom, s katerim sta skupaj preživela toliko let.

"Slišiš, ti," je rekel slugi in se plašno oziral na vse strani ter hitel, kakor da bi izpolnjeval zadnjo formalnost; "jaz zdaj grem, ti pa, če je kaj takega, boš že vedel... razumeš?"

"Da, razumem!" je prestrašen odgovoril vojak.

"Torej dobro... Tam daj... tiste obkladke bolj pogostoma menjaj!"

(Dalje prihodnjik.)

Rablji—1917

(France Bevk)

Ta spomin mi še vedno teži srce:

Šest vojakov je bilo obsojenih na smrt. Neki večer so se bili napili, zapeli so in dejali par revolucionarnih besed. Vse, kar se je potem zgodilo, so storili drugi. Niti streljal ni nihče izmed njih, ne ropal. Tisti, ki so streljali in ropali, so pričali zoper nje.

Sodniki niso bili sentimentalni. Čas je bil strog. Avditor je prebral obsodbo in pripravili so prostor, s peskom posut, v ozadju z deskami obit. Štiri krogle za vsakega, dve v glavo in dve v prsi.

Še rabljev ni bilo treba. Stotinja mladeničev je stala na dolgem, od smrdečih poslopj obdanem dvorišču, ko je stopil pred njo narednik in jo premeril z dolgim, hladnim pogledom:

"Popoldne bomo streljali puntarje. Kdo se javi prostovoljno?"

Vsi so molčali. Lahen trepet je šel skozi vrste, onemlost je sijala iz razposajenih oči. Do tega hipa še niso videli človeške krvi od njih roke prelite.

Narednik je čakal par trenutkov, nato se je razhudil:

"Ali ste mevrže? Kdo bo streljal? No?"

Zopet je bilo vse tiho. Pol obrazov je pobledele. Eni so gledali naravnost, toda vsi v pozoru, roke ob bokih, ko da čakajo kazni.

Narednik jih je pozval še enkrat z neizbranimi besedami, nato je stopil k častniku.

"Pokorno javim, nihče se noče prigrislati."

Častnik je pomislil:

"Izberite jih dvanaest."

"Po vrsti, prosim."

"Ali ima kdo kazen?"

"Teh ni težko najti, gospod poročnik," je dejal narednik v civilnem tonu in z nasmehom domačnosti na obrazu.

"Izberite si take, ki se plazijo krog voglov, ki nimajo v redu obleke, ki... sploh, pripravite mi jih dvanaest."

"Kakor zapoveste, gospod poročnik."

Narednik je pozdravil in šel. Ko je stal pred dolgo vrsto, je dejal:

"Vsi, ki ste sinoči vasovali, en korak naprej."

V vrsti se je zganilo, nehotje je kleknilo par kolen. Naredniku je skoraj ušel smeh.

"Kdo je bil sinoči zunaj?"

Deset mladih fantov je stalo pred njim, njih obrazi so bili silno nežni in še beli, komaj brčice so jim poganjale. Enemu je šlo skoraj na jok.

Narednikovo oko je iskalo:

"Ti, tam, ki zehaš. Sem!"

In stopil je v vrsto. Narednikovo oko je iskalo še enega. Šlo je od obraza do obraza in se ustavilo na levem krilu. Tam je stal bledikast fant z udrtimi prsi in očmi, skoraj sklonjen naprej; komaj je nosil puško, pretežno za njegovo srce in prešibko telo.

"Kaj se držiš kisló? Sem!"

Ta se ni zganil. V narednika je strmel z nedolžnimi očmi, kot da vsega tega ne razume. Ni verjel. Zdelo se mu je, da se je narednikovo oko ustavilo na debeluhi poleg njega, zdravem in bogatem, ki je popival in razsipal vse večere.

"Ali ne slišiš, jetika?"

Pogledal je strme.

"Ti — da! Suni ga ti, ki si bolel!"

Narednik je zapisal imena vseh. Nato je javil poročniku:

"Gospod poročnik, pokorno javim, dvanaest mož."

"Dobro. Popoldne ob štirih na dvorišču."

Ob napovedani uri so zabili

QUIET CHURCHYARD IN INVASION ARENA

THIS RUSTIC country churchyard, typical of small Normandy communities, here becomes the setting for the grim drama of invasion war. Shown in the picture are American paratroopers during the early period of the invasion as they searched for enemy snipers. U. S. Signal Corps radiophoto.

štirioglat prostoren prostor z vojaki onih oddelkov, pri katerih so bili prideleni obsojenci. Bili so zraven oni, ki so skupaj spali, pili, prepevali, delili si vsak novic in še košček komisa. Postavljeni v vrsto kot šahove figure so morali proučevati minljivost človekovo.

Za vojaki so stali civilisti in gledali, kaj se zgodi, če hodi kdo po poti, ki je ne piše železni zakon. Na sredi kvadrata so stali vojaški dostojanstveniki, mračni in resni kot zakon, bolj neusmiljeni kot zakon. Med njimi je bil duhovnik, bled, s križem v roki in razmišljal, kaj ima opraviti križ na tem mestu, ko je že vse opravljeno z Bogom.

Rablji so stali v vrstah. Bili so blede kot smrt. Bolj blede kot obsojenci, ki jim je duhovnik šepetal zadnje besede o posmrtnem življenju.

Ko je stopil prvi pred kol in ga je črna zaveza na očeh ločila od vidnega sveta, so nabili rablji puške. Neenakomerno so škrtale zaklopnice, roke so trepetale.

Na migljaj so pristopili štirje bliže... Dvignili so puške k očesu... Čisto blizu... Trenutek...

Na koncu muhe je klečal človek, zvezan, nedolžen kot jag-nje, čisto tuj, a vendar tako bližnji, kot da je brat onega dekleta, ki mu je sinoči šepetal besede o ljubezni. Glava tega človeka je rastle in kot da se je obesila za brado na puškino cev, je ta postala silno težka in je skoraj klonila k tlom... Oči so žarele skozi črne zaveze, usta so se širila...

Zadnje znamenje... Trok-torok se je razleglo neenakomerno in zamolklo. Črna zaveza se je zarezala prvemu v čelo, črna kri se je vili po tleh...

Drugi—tretji—četrty... Pritajena sapa med ljudmi, mračna čela med vojaki, rablji

so pristopali in odstopali... Pri četrtem je padla enemu rablji puška iz rok. Oči je zavil v čudnem motnem blešku, njegov obraz je bil blede kot namizni prt.

Dostojanstveniki so se zgrozili in pogledali temno, kot da je nekdo pljunil na lepo svečanost sredi najlepše napolitice. Odnegli so ga, narednik ga je ozmerjal.

Ko so odpejali mrljice, so šli rablji in so se napili. Ko so prišli pozno ponoči domov, so se tovariši odmaknili na ležišču, kot da so garjevi. Nihče pa ni zinil besede.

Trenje med Grki

Spisal Victor M. Bienstock

Cairo. (ONA).—Predstavniki grškega gorskega komiteja in narodne osvobodilne vojske (EAM) so izrazili upanje, da ni govor ministerskega predsednika Georgesa Papandreoua po radiu v Grčijo zaprti po grškemu edinstvu in napravil sodelovanje EAM z vlado narodnostne edinstva nemogoče. Bojijo se pa, da bi Papandreouov napad na EAM lahko uničil upanje na končen sporazum.

Isto je skrbelo znanega zastopnika Venizelosove liberalne skupine, ki sedaj deluje v sedanji vladi. Dejali so, da govor ne napravi atmosfera zaupanja, skozi katero bi gorski komite lahko sodeloval z vlado.

Alex Svoulos, ki je predsednik političnega komiteja za narodno osvoboditev, je označil govor kot "ne najboljši način za ustanovitev edinstva" in dodal: "Postal sem pesimističen. Razpoka se je razširila. Bojim se učinka, ki ga bo imel govor v hribih."

Svoulos, ki je izjavil, da bo ostal v Grčiji, dokler je kakšna možnost edinstva, je dejal, da se je voditelj EAM Porphyrogenis vrnil v Grčijo iz libanonskih raz-

govorov šele 25. junija. Slednji še ni imel časa, poročati o konferenci in pridobiti gorskih sil, da bi poslale pet poslancev v Papandreouov kabinet.

Svoulos je dejal, da je obiskal grškega ministerskega predsednika v sredo, skupaj z grškim komunističnim delegatom, in ga prosil, naj nikar ne napravi izjav, ki bi pohujšale položaj. Ta dva uporniška voditelja sta tudi obiskala britanskega in ameriškega poslanika Rexa Leiperja in Lincolna McVeighja in razložila položaj.

V teku svojega radiogovora je Papandreou obsodil "tisti del, ki deluje proti narodni edinstvi," in trdil, da so Svoulos in drugi delegati podpisali libanonski sporazum, ki jih veže, da se pridruži-

jo vladi, neglede na odločitve gorskega komiteja.

Svoulos je izjavil, da se delegati ne bodo pokoravali temu ukazu. Dejal je, da upa, da bo odgovor in sodelovanje komiteja v vladi kmalu prišel, a poudaril je, da je ta govor povzročil, da gorski voditelji ne verjamejo v Papandreouovo iskrenost, kar se tiče narodne edinstvi.

Sporazumljenje je bilo, da bo do vprašanja o reorganizaciji vojske rešena skupno, a Papandreou je kar na svojo roko postavil poveljnike, katerim EAM in ELAS ne moreta popolnoma zaupati.

V grških liberalnih in neuradnih krogih vlada mnenje, da ne bo Papandreouov govor imel pomirjevalnega vpliva in da bo do gorski voditelji zamerili, ker se poskuša razdeliti EAM in pridobiti manjšinske elemente kot jih predstavlja Svoulos.

Razni mali oglasi

ZIDANA HIŠA, cena \$5,000. Takoj \$500. Pustim mesto. 2308 North Ave.—Tel. Keystone 7757.

AGITIRAJTE ZA PROSVETO

ZASTOPNIKI LISTA

PROSVETE

so vsi društveni tajniki in tajnice in člani, ki jih družba involvira v te stvari.

Nalži zastopniki listov in potovni zastopniki na dolžnostne okraje so:

Louis Berberich, za Milwaukee, Wis. in okolice.

Anton Janjovich, za Cleveland, Ohio in okolice.

Frank Klun in Chisholm, Minn. in Chisholm in okolice.

Frank Cvetan in Tito Hill, Pa. in vse srednje-zahodne Penn.

Anton Zornik in Hermine, Pa. in vse zapadne Pennsylvanije.

John Zornik in Detroit in okolice.

Poleg vseh teh pa lahko vsak član ali naročnik sam pošlje svoje narodno direktorje liste.

PROSVETA

2857 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

TISKARNA S.N.P.J.

sprejemna vna

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih...

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
... Cene zmerna, ustrezajo dolo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-59 S. Lawndale Avenue • Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enake, za člana ali družino \$4.00 za eno leto naročnino. Ker pa člani še plačajo pri splošnem \$1.50 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vrzoka, reči, da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je v resnici lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad štiral list vsak dan.

Pojasnimo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročen na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrul. države in Kanado \$4.00	Za Chicago in okolice je \$7.50
1 tednik in 4.00	1 tednik in 6.50
2 tednika in 3.00	2 tednika in 5.10
3 tednike in 2.40	3 tednike in 3.90
4 tednike in 1.80	4 tednike in 2.70
5 tednikov in nič	5 tednikov in 1.50
Za Evropo je \$9.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v platu in si naročite Prosveto. list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ.
2857 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priložite pošiljamo naročnino za list Prosveto vsote \$.....

1. Ime..... Čl. društva št.....

Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od naslednjih članov moje družine:

2..... Čl. društva št.....

3..... Čl. društva št.....

4..... Čl. društva št.....

5..... Čl. društva št.....

Mesto..... Država.....

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

VRHNJA PLAST

"Vojno trpljenje vrhnje plasti..."